

Konsultat kombëtare me të rinjtë mbi ballafaqimin me të kaluarën

Sarajevë, Bosnja dhe Hercegovina
Më 27 qershor 2007

Konsultat i ka organizuar Qendra KërkimoreDokumentuese. Kanë marrë pjesë 11 përfaqësues të organizatave joqeveritare që merren me të rinjtë, si dhe dy përfaqësues të organizatave të të rinjve të partive politike. Fjalën hyrëse e kanë mbajtur Mirsad Tokača (Qendra Kërkimore-Dokumentuese, BH) dhe Marijana Toma (Fondi për të Drejtën Humanitare, Serbi), tubimin e moderoi Dejana Grbić (Nisma rinore për të drejtat e njeriut, BH).

Baza e të dhënave mbi humbjet njerëzore është mjeti më i fortë kundër mohimit të viktimave.

A jeni vërtetë të mendimit se njerëzit që janë zhdukur tani diku pushojnë nëpër plazhe dhe lejojnë që familjet e tyre, nënat, baballarët, vëllezërit dhe motrat, t'i kërkojnë edhe më tej? Thjesht, nëse keni një mjet të tillë çfarë është baza e të dhënave për humbjet njerëzore çfarë është kjo e QKD-së, kjo është diçka me të cilën ne duhet të punojmë pa marrë parasysh dyshimet e njerëzve. (Dejana Grbić, Nisma Rinore për të Drejtat e Njeriut në BH, Konsultat kombëtare me të rinjtë mbi mekanizmat e zbardhjes dhe tregimit të së vërtetës, Sarajevë, BH, 27 qershor 2007)

Ballafaqimi me të kaluarën duhet të ketë qasje rajonale.

Esenca e procesit të ballafaqimit me të kaluarën është që nuk mund ta bëjmë lokalisht, vetëm në njërin shtet si në Bosnje dhe Hercegovinë, Serbi, Kroaci, Kosovë apo Mal të Zi ndarazi, por duhet të punojmë me të rinjtë që janë moshatar dhe bashkëkohanikë tanë, sepse, ta them pak më vrazhdë, jemi të dënuar që të jemi njëri me tjetrin. Ne mund të aktrojmë se jemi të mbyllur në mjedise shumë të vogla dhe të shikojmë vetëm vendet tona, vetëm problemet tona, mirëpo., kur kështu mbyllemi atëherë nuk e kemi pamjen e pikturën e plotë dhe humbim shumëçka. (Dejana Grbić, Nisma Rinore për të Drejtat e Njeriut në BH, Konsultat kombëtare me të rinjtë mbi mekanizmat e zbardhjes dhe tregimit të së vërtetës, Sarajevë, BH, 27 qershor 2007.)

Definitivisht, qasja rajonale në këtë aspekt është njëra nga më të suksesshmet. Për arsye se, e para, të gjithë e ndajmë këtë fat, kemi qenë të lidhur në ish shtetin, dhe e dyta, jemi të gërshetuar. Kështu që, me gjasa, përmes disa pikëpamjeve tona personale nga perspektivat e ndryshme do t'i thyejmë edhe bllokatat e caktuara mediale, të cilat i kemi pas që të gjithë. Definitivisht, pra, vetëm tash që ngadalë e gjithnjë e më shumë po e zgjeroj fushën time, vetëm tash jam në gjendje ta kuptoj se sa informata të gabueshme i kam pas dikur, dhe sa keq jam ndier, dhe sa keq ndihem sot për këtë gjë. (Jelena Kuzmanović, TERCA, BH, Konsultat kombëtare me të rinjtë mbi mekanizmat e zbardhjes dhe tregimit të së vërtetës, Sarajevë, BH, 27 qershor 2007.)

Procesi i ballafaqimit me të kaluarën nuk guxon të jetë pronë e politikës, por duhet të zhvendoset në hapësirën civile.

Fakt është që kriminelët ecin rrugëve, fakt është se politikanët ende mbajnë fjalime të zjarrra... etj., Pra, si të zhvendoset prona ndaj këtyre proceseve nga pozicioni i politikës, politikës klasike,

-e cila zakonisht këtë tematikë e merr për qëllime të politikës së ditës, -në shoqërinë civile... Dhe si të ndërtojmë sistemet e vlera të reja nga mësimet që kemi nga kjo e kaluar e përgjakshme, tragjike, e rëndë? Kjo është për mua gjëja kryesore. (Mirsad Tokača, Qendra Kërkimore-Dokumentuese, BH, Konsultat kombëtare me të rinjtë mbi mekanizmat e zbardhjes dhe tregimit të së vërtetës, Sarajevë, BH, 27 qershor 2007)

Ndikimi i njerëzve tek të rinjtë duhet të bëhet përmes organizatave rinore por duhet ti qasemi drejtpërdrejtë, sepse pjesa më e madhe e tyre nuk është fare aktive.

Target grupi i juaj, nëse doni që të keni impakt, duhet të jetë niveli më i gjerë, më i ultë, pra njerëzit e ri, që nuk kanë asnjë lidhje me organizatat rinore, që sot, ndoshta edhe nuk janë fare aktive. Por, organizatat rinore mund të janë resurs i mirë në kuptimin që mund të kenë kontakte mu me këto target grupe, nga arsyeja e thjeshtë, që janë mobil dhe udhëtojnë, njihen, etj. (Jan Zlatan Kulenović, Agjensioni informativ rinor BH – OIA, Konsultat kombëtare me të rinjtë mbi mekanizmat e zbardhjes dhe tregimit të së vërtetës, Sarajevë, BH, 27 qershor 2007)

Duhet të konceptohet mirë qasja ndaj të rinjve në mënyrë që te ata të zgjohet fare interesi për temat lidhur me ballafaqimin me të kaluarën.

Qasja 'Youth friendly' është këtu shumë interesante, sfiduese për arsye se kjo temë është jo e pëlqyeshme për të rinjtë, është diçka që për ata paraqet, po kështu, një kujtesë jo edhe aq të bukur, është teme e politizuar, dhe thjesht a nuk është më e pëlqyeshme të mendosh diçka si «ku do të pimë kafënë?» ose «ku do të studioj pas dy vitesh», sesa të merresh me «çka kam bërë para dhjetë vitesh» ose «çfarë ka ndodhur në komunitetin tim»? Pra, nga kjo anë metodologjia që do të përdorni duhet të zgjoj interes dhe në përgjithësi të jetë mjaft e fuqishme që të bëjë ndryshim të caktuar, dhe unë do të thosha edhe sjell katarsën. (Jan Zlatan Kulenović, Agjencioni informativ rinor BH – OIA, Konsultat kombëtare me të rinjtë mbi mekanizmat e zbardhjes dhe tregimit të së vërtetës, Sarajevë, BH, 27 qershor 2007)

Problemi më i madh është në atë se ne në atë ballafaqim me të kaluarën kërkojmë nga i riu që të dalë nga rrethi i familjes së tij dhe dikë që me vite e ka konsideruar për hero, ta cilësojë si kriminel të luftës dhe t'ia lëshojë gjykimin të opinionit. Duhet të kihet parasysh se shumica e të rinjve me të cilët kemi punuar, se prindërit e tyre ka qenë, të themi, pjesëmarrës direkt në ato krime, duke nisur nga Bratunci, dhe është shumë vështirë të flasësh për këto sende me të rinjtë. (Belma Deljkić, Rrjeti Avokatët publik të drejtësisë, BH, Konsultat kombëtare me të rinjtë mbi mekanizmat e zbardhjes dhe tregimit të së vërtetës, Sarajevë, BH, më 27 qershor 2007)

Pjesëmarrësit i kanë të ndara mendimet rreth moshës me të cilën duhet të fillohet puna në lidhje me ballafaqimin me të kaluarën

Është mjaft mirë të fokusohesh në moshën e shkollës së mesme, pasi që ata janë tashmë persona të zhvilluara me të cilët mund të zhvillonin biseda të pjekura. (Belma Deljkić, Rrjeti Avokatët publik të drejtësisë, BH, Konsultat kombëtare me të rinjtë mbi mekanizmat e zbardhjes dhe tregimit të së vërtetës, Sarajevë, BH, më 27 qershor 2007)

Nëse ne nuk i themi të vërtetën dhe nuk i themi se si ka qenë realisht dhe këtë e ilustruam me dokumentacion, me argumente të caktuara, dikush tjetër do të plasojë tek ata një histori tjetër të

cilën ata do ta përvetësojnë si të vetën, sidomos nëse ende i nënshtrohen prindërve që ata t'ua servojnë, po kështu, historinë e gabuar, domethënë, ata që nga mosha e vogël do të nisen rrugës së gabuar. Ky është proces më i gjatë se sa të punohet vetëm me shkollën e mesme, por mendoj se ky proces do të jetë më i qëndrueshëm dhe do të ketë më shumë sukses. (Kenan Uštović, Forumi i të rinjve i SDP, BH, Konsultat kombëtare me të rinjtë mbi mekanizmat e zbardhjes dhe tregimit të së vërtetës, Sarajevë, BH, më 27 qershor 2007)

Kur bëhen 15 ose 16 vjeç ata e kanë ideologjinë e zhvilluar shkencërisht të recituar të kujtëdo qoftë. Ne kemi njerëz që në bazë të disa informatave, në bazë që asaj që ka thënë ndonjë anëtar i familjes, çka kanë parë në rrugë, krijojnë bindje të caktuara. (Ivana Kešić, Civitas, BH, Konsultat kombëtare me të rinjtë mbi mekanizmat e zbardhjes dhe tregimit të së vërtetës, Sarajevë, BH, më 27 qershor 2007)

Sipas meje, sa më parë duhet filluar me edukimin, sepse unë i takoj brezit që ka qenë në klasën e pestë kur mbaroi lufta dhe më në fund patëm filluar arsimimin normal. Dhe atëherë na patën ardhur në shkollë disa njerëz, që na patën fshirë në librat e historisë të gjitha pjesët që kanë pas lidhje me luftën e fundit. (...) Dhe atëherë ka qenë shumë vështirë që të flitet fare me ne për këtë, të përmendni çka kemi përjetuar në ato katër vite, sepse menjëherë shqetësoheshim, sepse na paraqiteshin ata njerëz që na i patën fshirë librat. (...) E dini, kur me ndonjë marker fshini diçka, sërish mund ti shihni germat, dhe ata markerët nuk kanë qenë aq cilësor, dhe ne e kuptonim si stop, nuk duhet të flitet për ato gjëra të fshira. (Ehlimana Memišević, OJQ Edukimi ndërton BH, Konsultat kombëtare me të rinjtë mbi mekanizmat e zbardhjes dhe tregimit të së vërtetës, Sarajevë, BH, më 27 qershor 2007)

Rinia e partive politike duhet të kyçet në procesin e edukimit të ballafaqimit me të kaluarën.

Nuk është send i vetëm t'i mësosh politikanët e rinj retorikës, si të mbajnë fjalimet, si të kanë sjellje adekuate dhe të mbajnë raportet, por esenca është se gjatë atij procesi të maturimit dhe rritjes së tyre politike të mësojnë edhe për vlerat, siç janë dijet për të drejtat e njeriut dhe rëndësinë e asaj për çka tani jemi duke folur, dhe kjo është ballafaqimi me të kaluarën, në mënyrë që kur të bëhen politikanë të pjekur dhe na përfaqësojnë në pushtet, të kenë mjaft edukatë dhe aftësi. (Dejana Grbić, Nisma Rinore për të Drejtat e Njeriut në BH, Konsultat kombëtare me të rinjtë mbi mekanizmat e zbardhjes dhe tregimit të së vërtetës, Sarajevë, BH, 27 qershor 2007)

Faktet e zbardhura duhet të futen në tekstet shkollore e të gjitha shteteve të rajonit që historia të mos përsëritet më.

Të vërteta e zbardhura si mënyrë e zgjidhjes së konflikteve sipas meje do të duhet të futeshin në të gjitha tekstet shkollore në rajon. Pra, në këtë mënyrë të gjithë do të mësojmë të njëjtën dhe për dhjetë vite

nuk do të kemi konflikt rreth asaj se a kanë ndodhur apo jo ato gjëra. (Ehlimana Memišević, OJQ Edukimi ndërton BH, Konsultat kombëtare me të rinjtë mbi mekanizmat e zbardhjes dhe tregimit të së vërtetës, Sarajevë, BH, më 27 qershor 2007)

Duhet të shfrytëzohet arti si mjet i komunikimit me të rinjtë për temat e të kaluarës.

Arti është tejet i rëndësishëm sepse është i afërt për të rinjtë. Pra, mund të bëni njëqind projekte artistike nga rep këngët deri te ekspozitat e fotografive, shfaqjet, koncertet, ku krejt kjo mund të lidhet, sepse do të jetë tërheqëse për të rinjtë, që në instancën e fundit të marrin pjesë në këtë. (Jan Zlatan Kulenović, Agjencioni informativ rinor BH – OIA, Konsultat kombëtare me të rinjtë mbi mekanizmat e zbardhjes dhe tregimit të së vërtetës, Sarajevë, BH, më 27 qershor 2007)

Duhet të përcaktohet se cila është pika e përbashkët e të gjithë njerëzve në BH, sepse pa këtë nuk do të mund të flitet për të kaluarën e as për ardhmërinë e përbashkët.

Nëse duam të flasim për të kaluarën dhe për ardhmërinë gjëja më e rëndësishme është të shohim pse ne duam të flasim për këtë. Nëse tentojmë të flasim me njerëzit, të cilët absolutisht nuk kanë pikëtakime, nuk kanë absolutisht asnjë interesim për të ndërtuar shtetin e përbashkët më të mirë, dhe nuk kanë asgjë të përbashkët, por duan që të kanë sa më shumë gjëra të ndryshme, atëherë është e pamundshme, krejt e pamundshme të fillohet të flitet as për të kaluarën, as për ardhmërinë. (Edin Čolić, Liberalët e ri të BH, Konsultat kombëtare me të rinjtë mbi mekanizmat e zbardhjes dhe tregimit të së vërtetës, Sarajevë, BH, më 27 qershor 2007)

Ekskursionet dhe vizitat vendeve të pësimeve janë mënyra e mirë e ballafaqimit të të rinjve me të kaluarën.

Konsideroj se ekskursionet janë shumë të mira, vizitat qendrave memoriale, vendeve ku janë bërë krimet. (Jelena Kuzmanović, TERCA, BH, Konsultat kombëtare me të rinjtë mbi mekanizmat e zbardhjes dhe tregimit të së vërtetës, Sarajevë, BH, më 27 qershor 2007)

Debatet rajonale të përfaqësuesve të grupeve të ndryshme shoqërore mund të janë shumë të dobishme në këtë proces.

Kur shtrohet çështja e ballafaqimit me të kaluarën, diçka që konsideroj se mund të jetë shumë e dobishme janë debatet në nivelet rajonale që do të përfshinin debatues të ndryshëm, me background-e të ndryshme. (Jelena Kuzmanović, TERCA, BH, Konsultat kombëtare me të rinjtë mbi mekanizmat e zbardhjes dhe tregimit të së vërtetës, Sarajevë, BH, më 27 qershor 2007)